

MKR-sak 13/99: Rapporter

Saksbehandlere: Se den enkelte rapport

Saksordfører: Berit Lånke

Rutiner i forbindelse med MKR's behandling av rapporter:

Hvert år mottar MKR en rekke rapporter av ulike slag. I noen tilfeller er det rapporter skrevet på bakgrunn av et oppdrag fra MKR. I andre tilfeller er det rapporter oversendt til informasjon uten at MKR eller noen av nemndene har vært involvert i arrangementene eller tiltakene det rapporteres fra.

Alle rapporter blir saksbehandlet i sekretariatet. Kun de rapporter som er knyttet til oppdrag fra MKR eller en av nemndene vil bli lagt frem for MKR til behandling. Saksbehandlingen av disse rapportene vil primært være rettet mot å se hvordan de skal følges opp i det videre arbeid i råd og sekretariat.

Til møtet legges følgende rapporter frem:

MKR-rapport nr.4/99

MKR-rapport nr.14/99

MKR-rapport nr 21/99

MKR-rapport nr 22/99

Forslag til vedtak:

Rapportene tas til etterretning. Rådet vil særlig vektlegge:

-

-

MKR-Rapport nr. 4/99

Conference on Nordic solidarity with the liberation struggles in southern Africa and challenges for democratic partnerships into the 21th century.

Robben Island, Sør-Afrika 11.-14.januar 1999-04-12

Stig Utnem

Saksbehandler: Ørnulf Steen

Nordiska Afrika-instituttet tok i 1996 initiativ til å skrive historien om de nordiske lands støtte til frigjøringskampen i det sørlige Afrika. Seminaret på Robben Island var sammenkalt for å

1. gi representanter for regjeringer og NGO's i dagens sørlige Afrika mulighet til å gi reaksjoner, kritikk og innspill til det som er skrevet, og
2. diskutere veien videre når det gjelder samarbeid mellom de to regionene.

Rapporten tas til orientering

Forslag til vedtak:

MKR takker for rapporten og tar den til orientering

Rapport til Mellomkirkelig Råd

Fra Generalsekretæren

Conference on Nordic solidarity with the liberation struggles in southern Africa and challenges for democratic partnerships into the 21.th century. Robben Island. Sør-Afrika 11 - 14 januar 1999

Et unikt historieskrivningsprosjekt danner bakgrunnen for dette enestående seminaret som var lagt til Robben Island. Det var Nordiska Afrikainstituttet som i 1996 tok initiativ til å få nedskrevet historien om de nordiske lands støtte til frigjøringskampen i det sørlige Afrika. Dette har nå skjedd med utgangspunkt i de arkiver som finnes i de respektive lands Utenriksdepartement, kirkeorganisasjoner, fagbevegelser, frivillige organisasjoner og solidaritetsbevegelser. I Norge er det Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) som har koordinert det norske prosjektet ledet av Tore Linne Eriksen.

Det var det norske Utenriksdepartement som hadde plukket ut 10 norske deltakere fra organisasjonene som har vært aktive støttespillere i Norge. UD var representert ved statssekretær Leif Lunde og Aud Lise Nordheim.

Et eget kapittel i den norske studiet er viet kirkenes deltakelse og er skrevet av Berit Hagen Agøy som en periode var engasjert i Mellomkirkelig Råd for å arbeide med Sør-Afrikaprojektene. Hennes studie er delvis basert på Trond Bakkevigs hefte om «Den norske kirke og kampen mot apartheid» fra 1996, men har et bredere perspektiv, bl.a.omhandler den NEKAS engasjement. Den kunne imidlertid hatt et enda bredere perspektiv og fanget opp engasjementet på lokalsamfunn/ menighetsplan som utfoldet seg på 1980-tallet. Engasjementet med utspring i Elverum rundt Namibia er beskrevet i et eget kapittel i den norske historien.

Seminaret var sammenkalt for to formål:

1. Å gi representanter for regjeringer og NGO i dagens sørlige Afrika mulighet til å gi reaksjoner, kritikk og innspill til det som er skrevet (den norske og danske studien foreligger fremdeles kun i stensilform)

2. Diskutere veien videre når det gjelder samarbeid mellom de to regionene på bakgrunn av lærdommen fra fellesskap og solidaritet under frigjøringskampen.

Til å være med på dette var det invitert ca. 200 deltakere. De nordiske land var alle representert med personer fra utenriksdepartement/bistandsdepartement/Sør-Afrika-ambassadører. Helt i tråd med den norske profilen på deltakelsen i frigjøringskampen var Norge det land som hadde den sterkeste NGO deltakelsen på seminaret. Deltakelsen fra frivillige organisasjoner i det sørlige Afrika var derimot nesten fraværende om en ser bort fra forskere fra ulike universiteter i regionen. Dette var en stor mangel ved seminaret og ble også et slags «tema i temaet» under dagene på Robben Island.

Samtalene på den tidligere fangeøya - både i fangenes spisesal hvor plenumsdrøftingene fant sted, i fengselssellene hvor gruppene samlet seg til gruppearbeid og i de små 3-romshusene hvor de hvite fangevokterne bodde med sine familier, langt unna fengslet, dreidde seg hovedsakelig om tre tema :

1. Det er et klart behov for å tydeliggjøre og reflektere over hvilke verdier som faktisk drev fram det nordiske engasjementet slik det framsto fra slutten av 1950-tallet. I Norge var f.eks. Fellelsrådet for det sørlige Afrika en paraplyorganisasjon hvor alle de politiske ungdomsorganisasjonene var medlemmer og framtrede konservative sto side ved side med framtrede sosialister/kommunister.
2. En drøfting av hvordan lærdommen fra partnerskapet mellom Norden og det sørlige Afrika skal videreføres, må inneholde to elementer :

For det første må vi våge å snakke sant og åpent om de endringene som er skjedd særlig på 1990-tallet, både i sør og i nord. Det er nødvendig å se realistisk på at problemene i Norden-SADC-samarbeidet er ganske store, at det er kommet opp konkurrerende prioriteringer i de nordiske lands engasjement for rettferdighet og utvikling (jamfør Øst-Europa, Midt-Østen). Videre at det er vanskelig å få igang dialoger om menneskerettighets-situasjonen med myndighetene i land som Namibia og Zimbabwe.

For det andre må en søke å være så konkret som mulig når en snakker om fremtidig samarbeid. De store slagordene som solidaritet og partnerskap må i dag utmyntes og uttrykkes så konkret som mulig inn i en ny tid. I en slik sammenheng blir f.eks. uttrykket «advocacy» svært viktig - slik det allerede er det i f.eks. Kirkens Nødhjelps strategiplan ovenfor det sørlige Afrika. Det må være de frivillige organisasjonenes oppgave selv å drive det så godt

koordinert som mulig opp mot stadige aktuelle politiske spørsmål som trenger talsmenn-og kvinner i nord. Men like viktig er det å få de nordiske lands regjeringer til selv å påta seg en slik rolle - i internasjonale organisasjoner, i internasjonale forhandlinger, f.eks. i WTO, og i forhandlinger om handelsavtaler, som f.eks. mellom Eu og land i regionen.

3. Det eksisterer en åpenbar mangelfull forståelse hos dagens lederskap for de frivillige organisasjonenes rolle i mange av de selvstendige statene i det sørlige Afrika. Dette er et stort paradoks da de samme lederne jo nettopp kommer fra det sivile samfunns organisasjonsliv og har sine erfaringer derfra. (Forbudte politiske partier, fagbevegelser, kirker og menneskerettighetsorganisasjoner.) Ingen skulle være bedre opplært, mer erfaringsrike og ha større forutsetninger for både å forstå spillereglene mellom stat og det sivile samfunn og til å verdsette disse organisasjonenes uavhengige og- om nødvendig- kritiske rolle og plikt inn i sine respektive samfunn.

Oppsummering

Robben Island er i dag et enestående symbol og vitnesbyrd for vår tid. Det vitner om:

- det er mulig å vinne over dødskreftene i verden
- midt i de mest fornedrende menneskelige situasjoner lever tro, håp og kjærlighet i selvrespektens rom
- det var nettopp selvrespekt vi i nord selv fikk gjennom vårt engasjement for deres rett, til syvende og sist var det et engasjement for å gjenreise selvrespekten hos oss
- alle kan spille en rolle og har en betydning i en slik kamp, ingen trenger «gå ledig»
- det er imidlertid en kamp, vi kan også tape den og oss selv
- det er mulig å finne frem til praktisk hjelp og bistand som nytter, når fantasi, mot og samarbeid tas i bruk.

Mellomkirkelig Råds engasjement i det sørlige Afrika var en del av dette bildet.

- Rådet har gjennom de senere år mottatt mye anerkjennelse for dette. Seminaret på Robben Island gav også anledning til å meditere over og samtale med enkelte om det ikke ville være riktig og nyttig for Mellomkirkelig Råd å sette en skikkelig sluttstrek for sitt engasjement i Sør-Afrika nettopp for å oppsummere og tilrettelegge for et videreført engasjement inn i en ny tid.

Er vi ferdige med apartheid?

«Men hvilke verdier lå egentlig til grunn for deres engasjement mot apartheid og støtten til frigjøringsbevegelsene i Det sørlige Afrika?» Spørsmålet ble stilt for få dager siden under en konferanse på den legendariske sørafrikanske fangeøya Robben Island. Det var rettet til nordiske politikere, forskere og representanter for fagbevegelsen, kirken og solidaritets-bevegelser.

I disse dager avsluttes et større nordisk historieprosjekt, under ledelse av Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala, om de nordiske lands bidrag til frigjøringen av Det sørlige Afrika. Resultatene fra prosjektet ble presentert for drøyt hundre deltagere på en konferanse på Robben Island 11.-14. februar. Tilhørerne var en broket forsamling av politikere, diplomater, veteraner fra frigjøringskampen, akademikere, representanter for folkelige organisasjoner og solidaritetsaktivister fra Sør-Afrika, Zimbabwe, Mosambik, Angola, Namibia, i tillegg til de nordiske landene.

Konferansen belyste det nære forholdet som har vært mellom frigjøringsbevegelsene i Det sørlige Afrika og de nordiske landene. Norden var tidlig ute med å gi humanitær støtte til flyktninger og andre ofre for apartheidsystemet, og nordiske politikere var blant de første til å gi politisk anerkjennelse til frigjøringsbevegelsene. Ikke minst viktig var det at nordiske statsmenn, med Olof Palme i spissen, hevdet internasjonalt at kampen for selvstyre og respekten for menneskerettigheter i Det sørlige Afrika var av verdi i seg selv, og ikke skulle støttes ut fra politiske og strategiske «kaldkrigshensyn». Dette bidro til at frigjøringsbevegelsene etter hvert ble anerkjent som representanter for folkeflertallet i sine hjemland og mottok økonomisk støtte ikke minst fra myndighetene i de nordiske landene.

Norsk Utenrikspolitisk Institutt har hatt ansvar for den norske delstudien som analyserer den rolle norske myndigheter, kirken, fagbevegelsen og solidaritetsbevegelsene spilte. Studiens dokumenterer at det offisielle Norges politiske og økonomiske bidrag til kampen mot apartheid og støtte til ANC og SWAPO, særlig fra midten av 1980-tallet, var resultat av et langvarig politisk press fra Fellesrådet for Det sørlige Afrika, Namibia-foreningen, LO, kirken samt venstre-floymen i Stortinget. Samtidig spilte Sverige en viktig rolle som foregangsland og inspirator.

Det som særlig kjennetegner de nordiske landene, var det brede folkelige engasjementet mot kolonialismen og rasismen i Det sørlige Afrika. Skoleklasser, fag-foreninger, barnehager, husmorforeninger, kirkekor og studentforeninger er bare noen eksem-

pler på dem som blant mange andre aktiviteter boikottet butikker som solgte sørafrikansk frukt, sendte postkort i protest til Sør-Afrikas statsminister P. W. Botha og arrangerte loppemarked til inntekt for ANC. På de teologiske fakultetene var «Kairos-dokumentet» og sørafrikansk teologi populært lesestoff, og afrikanske frihets-sanger ble sunget under gudstjenester rundt om i hele Norden. Sørafrikane-re på besøk i Norge var forundret over at taxisjåfører og skolebarn kunne navngi mange av fangene på Robben Island. Og i fangeøyas fengselsceller var Elverum (hvor Namibiaforeningen holdt til) et velkjent navn som var med på å holde motet oppe.

Den norske studien har et eget kapittel om de norske kirkenes rolle. Kirkens Nødhjelp startet på slutten 1960-tallet å gi økonomisk støtte til Det lutherske verdensforbund og Kirkens Verdensråds flyktningearbeid i Det sørlige Afrika, noe som provoserte deler av «kirkenorge» så mye at flere krevde at Den norske kirke måtte melde seg ut av de økumeniske verdensorganisasjonene som nå tydeligvis leflet med «kommunist-vennlige og voldelige bevegelser». Tidlig på 1970-tallet startet så Mellomkirkelig Råd samarbeidet med kirker og organisasjoner inne i Namibia og Sør-Afrika. Dette arbeidet førte til at Rådet omkring 1990 formidlet et tyvetalls millioner kroner, gitt av Utenriks-departementet, til opposisjonen inne i Sør-Afrika. Studien legger vekt på å beskrive det brede folkekirkelige engasjementet og nevner også arbeidet i frikirken og i Norsk Økumenisk Komite for Det sørlige Afrika (NEKSA).

I dag, fem år etter at apartheidsystemet formelt er avskaffet, er det blitt merkelig stille om Det sørlige Afrika i norske kirkekreter. Kirkens Nødhjelp er fortsatt engasjert i regionen og følger opp den økonomiske støtten til mange av MKRs tidligere samarbeidspartnere. NEKSA arbeider også videre i det stille. Men det folkekirkelige engasjementet og entusiasmen er borte.

Spørsmålet, som ble hengende i luften på Robben Island, er derfor en betimelig påminnelse om hva saken egentlig dreier seg om. Avskaffelsen av kolonistyre og apartheidsystemet var ikke et mål i seg selv, men et middel for å oppnå de verdier vi egentlig kjempet for. Kirkens begrunnelse for å delta i kampen mot apartheid var hele tiden oppfatningen av at apartheid vurdering av mennesker ut i fra hudfarge, stred fundamentalt med det kristne menneskesynet. Det var respekten for menneskerverdets og enkelmenneskets frihet og mulighet for utfoldelse i pakt med at det var skapt i Guds bilde som var det kirken egentlig kjempet for. Hvit kolonialisme og apartheidsystem var hindringer som måtte ryddes av veien før disse verdiene kunne virkeliggjøres.

Kan vi nå, når disse hindringene er fjernet, trekke oss tilbake i tro på at målet er nådd? Nye konstitusjoner, menneskerettighetschartre og innfo-

ring av allmenn stemmerett er naturligvis ikke tryllemidler som garanterer at de nye regimenes politikk opphever urettferdighet – politisk, sosial eller økonomisk, ei heller at de sikrer respekten for menneskeverdet. Selve fundamentet for apartheidsystemet i Sør-Afrika, en grov forfordeling av ressursene og en brutal økonomisk utbytting av de svartes arbeidskraft, har bare så vidt begynt å rugge på seg. Sør-Afrikas naboland er blant de fattigste i verden. De er ofre i det «globale apartheid-systemet» hvor en rik minoritet beriker seg ytterligere på bekostning av et flertall som stadig blir relativt fattigere.

Konferansen på Robben Island pekte på en rekke utfordringer som vi i dag står overfor i det videre samarbeid mellom de nordiske land og den sørlige delen av Afrika.

1) Den fremste utfordringen er fattigdomsbekjempelsen. Norden bør bidra til å få i gang en økonomisk utvikling som sikrer at befolkningen får dekket sine grunnleggende behov. Utenlandske investeringer ønskes velkommen for å få i gang næringslivet og skaffe sårt tiltrengte arbeidsplasser. Nå er det «trade» og ikke «aid» Det sørlige Afrika etterspør.

2) Det er behov for å styrke det sivile samfunn, som et ledd i å bygge en demokratisk kultur som retter et kritisk søkelys mot de til en hver tid sittende myndigheters politikk. Det er derfor fortsatt ønskelig med nordisk støtte til ulike typer organisasjoner i regionen. Samtidig er det behov for å revitalisere solidaritetsbevegelser og politisk engasjerte folkelige organisasjoner i nord i kampen mot «den globale apartheid».

3) Norden bør være spesielt oppmerksom på den politisk utviklingen i Namibia og Zimbabwe. Man må våge å rette kritikk dersom vennene fra frigjøringskampen i maktposisjon fører en politikk som strider mot de verdier man tidligere kjempet for. «Svarte» overgrep er like ille som «hvite».

3) Det internasjonale samfunn må ikke glemme den pågående krigen i Angola. De nordiske land må øve internasjonalt press for å få stoppet støtten til UNITA.

4) Landene i Det sørlige Afrika har behov for nordisk støtte i kampen mot hiv/aids. I deler av regionen er nå om lag 30 prosent av den voksne befolkning smittet, noe som gir svært dystre perspektiver for årene framover, ikke minst med tanke på de store gruppene av foreldreløse barn som følger i sykdommens kjølvann.

Dette er utfordringer som også er rettet mot kirken i Norge. Kirken svikter sine egne verdier om vi nå anser oss for ferdig med problemene i Det sørlige Afrika.

Au Berit Hagen Agøy

MKR-rapport 14/99

Konferanse i regi av LWF om "A fair and effective criteria for the calculation of membership and assembly fees".

Geneve 25.-26.febr. 1999-04-12

Stig Utne

Saksbehandler: Ørnulf Steen

Bakgrunnen for at LVF innkalte til konsultasjonen om medlemskontingenter for medlemskirkene, var et vedtak i LVF's rådsmøte 1998 med oppfordring til å finne gode og rettferdige kriterier for fastsettelse av medlemskontingent..

Dersom man skal følge foreslåtte kriterier, vil det bety at Dnk's kontingent vil øke med ca 80.000 US\$. Utne gjorde det klart at det vil være vanskelig for Dnk å oppfylle slike forpliktelser.

Rapporten tas i denne omgang til orientering for MKR. Saken vil komme tilbake etter LVF/Rådsmøtet i juni. Saken vil også bli drøftet i Nasjonalkomiteen for LVF.

Forslag til vedtak:

MKR takker for rapporten og tar den til orientering.

MKR ber om å få saken tilbake etter rådsmøtet i juni og behandling i Nasjonalkomiteen.

RAPPORT TIL MELLOMKIRKELIG RÅD
fra generalsekretæren

**Konferanse i regi av Det lutherske Verdensforbund (LVF) om: «A fair and effective criteria for the calculation of membership and assembly fees»
Geneve 25/26-2-99**

På LVFs rådsmøte i 1998 vedtok man på bakgrunn av anbefaling fra programkomiteen for finans og administrasjon «to encourage the Director for finance and administration to explore fair and effective criteria for the calculation of the membership fees and provide a framework to enable a further discussion of our future direction at the next Council meeting.»

På denne bakgrunnen hadde LVF innkalt de syv store medlemskirkene (USA, Tyskland, Sverige, Danmark, Finland, Norge og Island sammen med de lutherske kirkene i Brasil, India, Hong-Kong, Japan og Namibia) til en to dagers konsultasjon. Av de «tunge» kirkene møtte alle unntatt Finland. Fra de andre møtte kun Namibia. Jeg deltok som Den norske kirkes representant. Sigrun Møgedal deltok den ene dagen som LVFs Treasurer.

Arbeidet med medlemskapskontingent og Aassembly fee har lang historie i LVF. Den siste større beslutningen ble tatt i 1992, hvor kirkene i Sør gikk med på å øke sitt bidrag til minimum 1000 dollar pr. år. I en tidligere fase var parolen «en US dollar pr. medlem», noe som jo selvsagt var helt urealistisk og aldri har vært forsøkt satt ut i live.

En utfordring har hele tiden vært at det ikke har fantes en fast formel for beregning av medlemskapskontingent som har evnet å skape oppslutning og ansvar. Et blikk på regnskapet for 1998 viser et bilde preget av en situasjon hvor de syv store medlemskirkene betaler tilsammen 85-90 % av organisasjonens budsjett. Av dette igjen står Tyskland alene for 40 %.

Medlemskapskontingentene utgjør forøvrig ca. 20 % av det såkalte «Geneve coordination budget» og hovedkvarterets behov for sikkerhet, oversikt og bærekraft når det gjelder økonomi, er derfor reelt til stede.

Når det gjelder Assembly fee har situasjonen vært mer oversiktlig. Man forventer et tilskudd fra medlemskirkene til generalforsamlingen som tilsvarer et års

medlemskapskontingent. Geneve har ønsket et beløp som tilsvarer dette bevilget over syv år (syv år = perioden mellom hver generalforsamling). Fra Den norske kirkes side har vi aldri klart å innfri dette, men har ligget på ca. 2/3 av dette beløpet og alt er gitt det siste eller de to siste årene i LVFs generalforsamlingsperiode. Grunnen til dette er den spesielle norske måten som kontingentene finansieres på, via Kirkedepartementets bevilgning til Kirkerådet.

På møtet i Geneve presenterte LVFs økonomisjef Manske prinsipper for en måte å beregne medlemskapskontingenter på som søker å oppnå større rimelighet og effektivitet. Målet er tosidig: På den ene siden å rette opp en del alvorlige urimeligheter mellom de mindre økonomisk fattige medlemkirkene som tar hensyn til den økonomiske situasjonen deres land er i, samt til at medlemskirker innen det enkelte land har ulik økonomisk, sosial medlemsbasis. For det andre er formålet å omfordele byrden mellom de syv store. En forutsetning for det nye prinsippet er at det totale nivå på medlemskapskontingentene, dvs. ca. 2,4 mill. US dollar pr. år ligger fast.

Prinsippet som nå forsøkes tatt i bruk i LVF kalles Purchasing Power Parity (PPP) og er utarbeidet av Verdensbanken og tas i bruk i flere internasjonale organisasjoner, bl.a. Røde kors. Styrken i dette forslaget er at det tar hensyn til landenes sosio-økonomiske situasjon definert som økonomisk kjøpekraft. I tillegg makter det også å kommunisere godt med de rikeste land/kirker. Dette kom tydelig fram på møtet hvor prinsippene av denne måten å tenke på ble godt mottatt. Dette siste er svært viktig da vi er i en situasjon hvor vi ønsker å stå ved våre økonomiske forpliktelser til det Det lutherske Verdensforbund, men har ulike former for press / trusler mot dette innen våre land og kirker.

Om det nye prinsippet skulle gjøres gjeldende fra år 2000, ville det bety at Den norske kirkes bidrag måtte økes med ca. 80 000 US dollar. Mest utslag gjør den nye beregningsmåten for danskene. Tyskland og USA får en nedgang, men forutsetningen er at deres «merbetaling» blir værende i LVF til et annet formål.

I samtalen ble forslaget som nevnt mottatt på en positiv måte. Det ble imidlertid klartgjort både fra dansk og norsk hold at vi - slik situasjonen er i dag - ikke ser mulighet til å oppfylle våre forpliktelser. Dette er forstått og akseptert i LVF og også hos de andre store kirkene. Samtidig understreket jeg at vi for vårt vedkommende vil se positivt på en henvendelse fra LVF som klargjør hva som i følge det nye prinsippet er Den norske kirkes skyldighet til LVF og hva dette betyr for den norske medlemskapskontingenten. Videre understreket jeg at en slik henvendelse trolig vil være nyttig for oss i vår dialog med KUF om kontingentene. Som Rådet kjenner til, har det fra KUFs side vært stilt spørsmål ved at det ikke foreligger noen faste medlemskapskrav fra LVF. Dette nye

systemet, om det blir vedtatt, vil kunne imøtekomme dette ønsket fra departementets side.

På bakgrunn av det mandat som Rådsmøtet 1998 har gitt, og tatt i betraktning den positive mottakelsen dette forslaget fikk på konsultasjonen, vil saken trolig nå bli forberedt og lagt frem på Rådsmøtet i LVF i Slovakia i juni. Som rådsmøtesak vil den derfor naturlig kunne bli drøftet på møtet i nasjonalkomiteen for LVF i Norge i slutten av mai.

Rapporter til MKR & MKR/AU

Rapportnummer 21/99

Konferanse: OSSE Supplementary Human Dimension Meeting on Freedom of Religion or Belief

Tidsrom: Wien, 22. mars 1999

Navn: Ingvill Thorson Plesner

Saksbehandler: Hans Morten Haugen

Kommentarer:

Arbeidet med religionsfrihet står sentralt i OSSE (Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa) sitt arbeid. Et eget ekspertpanel, der KEK spiller en stor rolle, blir gjennom anbefalinger på dette seminaret gitt en enda mer sentral rolle. Dette arbeidet støttes opp av Norges formannsskap, og Mellomkirkelig Råd har vært sentrale i dette arbeidet. Norge lovet under møtet i november 1998 å støtte ekspertpanelet økonomisk. En tilsvarende satsing på FN-systemet har foreløpig ikke generert like positive resultater, men det er innlysende at OSSE her kan lære mye til FN-systemet. Også anbefalingene om økt satsing på flerreligiøs dialog er sammenfallende med hva vi i Norge har lagt opp til.

Oppfølging:

Ingvill Thorson Plesner var delegat på Oslokonferansen for Tros- og Livssynsfrihet fra Den norske kirke. Hun er av dem som har fulgt opp dette arbeidet tett, også i ettertid, bl.a. gjennom Stat-kirke-utvalget og Menneskerettighetsutvalget.

Ingvill Thorson Plesner er foreslått av Mellomkirkelig Råd som kandidat for Arbeidsgruppen om menneskerettigheter og religionsfrihet under Kommisjonen for kirke og samfunn under KEK. Foreløpig har vi ikke fått noen tilbakemeldinger på denne nominasjonen, men vi vil bli overrasket dersom hun ikke får denne muligheten. Valget om å prioritere nettopp denne arbeidsgruppen henger sammen med de framstegene vi har sett så langt, bla. gjennom arbeidet innenfor Oslokoalisjonen.

Det kan også opplyses om at Mellomkirkelig råd har fått fra Utenriksdepartementet NOK 150.000,- til avholdelse av et menneskerettighetsopplæringsseminar i Romania 15.-20.05, i regi av LVF og KEK. I søknaden understreket vi eksplisitt at dette var en oppfølging av Oslokonferansen

Forslag til vedtak:

1. MKR takker for rapporten!
2. MKR ber om å bli informert om arbeid med religionsfrihet i Europa.

Rapport fra OSSE-konferansen i Wien 22.04.99

"Supplementary human dimensions meeting on freedom of religion and belief"

fra Ingvill T. Plesner, Mellomkirkelig Råds menneskerettighetsutvalg

Bakgrunn

Konferansens overordnede målsetninger var å peke på sentrale utfordringer knyttet til religions- og livssynsfrihet i OSSE-landene og komme med konkrete forslag til tiltak ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights) og andre OSSE-institusjoner kan gjennomføre for å møte disse utfordringene. Spesielt ønsket ODIHR innspill om hvordan det rådgivende ekspertpanelet som ble opprettet etter en OSSE-konferanse om religionsfrihet i 1996, kunne videreføre sitt arbeid. Panelet – som hittil har bestått av 19 representanter for forskningsinstitusjoner og trossamfunn i OSSE-regionen - leverte en foreløpig rapport i 1997 til OSSEs "human dimension implementation meeting". Rapporten peker på områder som krever nærmere studier, og skisserer tiltak ODIHR vil gjennomføre i samråd med panelet. Panelets videre rolle i OSSEs arbeid for religions- og livssynsfrihet ble diskutert også på implementeringsmøtet i Warszawa i juli 1998.

Wien-konferansen 22. mars 1999 kan dermed sees som et initiativ til oppfølging, videreføring og styrking av det arbeidet OSSE allerede har satt igang med opprettelsen av ekspertpanelet.

Deltakelse, organisering og gjennomføring

Blant konferansens deltakere var, i tillegg til representanter for de fleste av OSSE-landenes myndigheter, en rekke tros- og livssynssamfunn, ulike dialogfora og ledende menneskerettighetsorganisasjoner representert. Også fremstående forskere med religionsfrihet som spesialområde var tilstede, deriblant Sophie C. Van Bijsterveld (Nederland) og Gerhard Robbers (Tyskland).

Fra Norge deltok Bjørn Berge og Leif Mevik fra UD (sistnevnte ledet konferansen). Også Den norske Helsingforskomite og Oslo-koalisjonen for religions- og livssynsfrihet var representert i tillegg til Mellomkirkelig Råd.

Konferansen var delt inn i tre sesjoner som fokuserte på hhv. a) religionsdialog og konflikthåndtering, b) religiøs pluralitet og religionsfrihetens rekkevidde og c) ODIHR-panelets fremtidige rolle i OSSEs arbeid med religionsfrihet. Konferansen åpnet for at NGO-representanter deltok på lik linje med de offisielle representanter for ulike land i samtlige tre plenums sesjoner når det gjaldt opptegning på taleliste og antall minutters taletid.

Det må sies å være positivt at OSSE slik legger opp til direkte dialog mellom landenes offisielle delegater og representanter for det sivile samfunn. Men møteformen fungerte nok ikke helt etter intensjonene; Talelisten ble svært lang under hver sesjon, og de fleste innlegg var enten skrevet i forkant av konferansen eller spontane "forsvarstaler" fra enkeltland som svar på kritikk fra andre medlemsland eller NGOer. Det ble derfor en "case-orientert" debatt, og mindre tid til dialog om de prinsipielle spørsmål og utfordringer på et mer generelt plan slik arrangørene la opp til.

Utfordringer og strategier/tiltak

Likevel var det en rekke spennende og viktige tema som ble drøftet, og det lot til å være bred enighet om enkelte av de utfordringer ODIHRs ekspertpanel bør arbeide videre med. I det følgende vil jeg fokusere på de utfordringer jeg mener er særlig aktuelle i forhold til det arbeid Mellomkirkelig Råd allerede er involvert i når det gjelder religionsfrihet og i forhold til religionsdialog som bidrag til forsoningsarbeid, og peke på noen av de konkrete forslag til strategier/tiltak som ble drøftet på OSSE-møtet i forbindelse med disse temaene.

Religionsdialog

Religionens rolle i konflikter ble diskutert; både dens medvirkning til opptrapping/utvikling av konflikt og dens betydning i forhold til konfliktløsning/forsoningsprosesser, og det ble fremholdt at man vet for lite om disse mekanismene. Videre forskning på dette feltet var derfor en av de strategier flere mente OSSE burde oppfordre til. Det ble vist til erfaringer fra blant annet Bosnia, der ulike religiøse grupper har kunnet samle seg om felles målsetninger og verdier på grunnlag av dialogarbeid de siste årene. Mange mente denne formen for dialogarbeid kan ha stor betydning både for å dempe videre opptrapping av en konflikt i et område med spenninger mellom ulike (etniske) grupper, så vel som i forsoningsarbeid etter en langvarig og/eller dyp konflikt.

Ettersom konflikthåndtering er et av OSSEs viktigste arbeidsområder og målsetninger, er det derfor naturlig at OSSEs sendelag ("missions") har som del av sitt mandat at de skal bidra til tilrettelegging for religionsdialog, både på tidlig og senere stadier av en konflikt. Dette forutsetter at OSSEs personell har god kunnskap om ulike religioner og livssyn i det området de reiser til, og at de har kontakt med de religiøse ledere i regionen. OSSE/ODIHR-sendelag bør også kunne bidra til å arrangere møter mellom religiøse grupper og myndighetene i de landene der de har oppdrag.

Videre bør myndighetene i alle OSSEs medlemsland føle et ansvar for tilrettelegging for dialog både mellom ulike religiøse grupper og mellom disse og myndighetene. Tros- og livssynssamfunn burde også trekkes med i en bred debatt om religionsfrihet knyttet til ulike tema og saker som står på dagsorden i de enkelte land. I denne forbindelse ble positive erfaringer med religionsdialog i ulike OSSE-land trukket fram, herunder de norske erfaringer med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Oslo-koalisjonen for religions- og livssynsfrihet. Det ble oppfordret til at tilsvarende NGO-nettverk/ tverreligiøse koalisjoner ble opprettet i andre land. Det er også viktig at det opprettes kontakt mellom disse på tvers av landegrensene. Alt i alt synes det som vi i Norge har kommet langt innenfor dette området, både på den internasjonale og nasjonale arenaen. Gjennom Oslo-koalisjonen vil vi kunne knytte videre kontakter til tilsvarende fora i andre land for samarbeid og erfaringsutvaksling.

Undervisning hadde ingen sentral plass i diskusjonene om religionsdialog og forsoning, men enkelte deltakere fremhevet at toleranse og gjensidig respekt var av avgjørende betydning dersom man skal legge grunn for fredelig sameksistens i et pluralistisk samfunn. Både skolesektoren og undervisning innenfor trossamfunn vil kunne bidra til å fremme toleranse og gjensidig forståelse. OSSE-landene bør derfor se hvordan de generelle målsetninger for arbeidet med religionsdialog har særlig relevans i forhold til arbeid med barn og unge generelt og i skolens undervisning spesielt.

Religionsfrihet

Et av de tema som fikk særlig oppmerksomhet i diskusjonene om religionsfrihetens rekkevidde var dilemmaer knyttet til statlig håndtering av "sekte" og "kulter". Flere av deltakerne påpekte at det er en fare for at majoritetsreligioner og tradisjonelle religiøse retninger får fortrinn når staten begrenser rettighetene til eller forbyr totalt det de definerer som "farlige sekter". Det ble blant annet henvist til ny lovgivning og praksis som begrenser rettighetene til minoritetsreligioner i land som tilhørte det tidligere Sovjetsamveldet. Representanten fra Keaton-instituttet (UK/Oxford) mente at ethvert krav om registrering var i strid med religionsfriheten, mens andre mente en viss registrering var nødvendig for å ha en viss statlig kontroll med hva slags former for religiøs aktivitet som fant sted. Enkelte ville også foreslå at det ble opprettet flere såkalte "informasjonssentre" der kunnskap om ulike sekter som ble ansett for å være farlige for egne medlemmer eller for samfunnet ble samlet og distribuert. Spesielt mente noen at skoleelever var en viktig målgruppe for slike sentre, ettersom barn og unge er en særlig utsatt gruppe når det gjelder religiøs ekstremisme. Det ble innvendt fra flere hold at slike sentre i såfall burde ha informasjon om hele spekteret av tros- og livssynssamfunn i det enkelte land, slik at man unngikk stigmatisering. Flere av innleggene pekte også på faren for at betegnelser som "farlig sekt" eller "religiøs ekstremisme" ble brukt av myndigheter i enkelte land som et middel i undertrykking av minoriteter, og at statene har en forpliktelse til å beskytte alle religiøse grupper uten å diskriminere mellom dem med utgangspunkt i trosinnhold eller religiøs praksis.

Denne tematikken viser med tydelighet at det knytter seg vanskelige prinsipielle spørsmål til sikring av religionsfriheten. Skal "sekte" som Scientologikirken forbys (jf. den tyske debatten om dette), eller skal de bekjempes ved hjelp av informasjonstiltak og eventuelle rettssaker der enkeltmenneskers rettigheter er krenket? Denne problematikken kan knyttes til diskusjonen om religionsfrihetens rekkevidde og grenser slik den er definert i bl.a. Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (art. 18); Når krever hensynet til "helse, moral og orden" at religionsfriheten begrenses? Problemet med statlig håndtering av sekter kan også sees som en konflikt mellom enkeltmenneskers krav på statlig beskyttelse og trossamfunnenes rett til å praktisere i samsvar med medlemmenes tro. Videre reiser denne debatten spørsmålet om det er mulig – og ønskelig – å utvikle definisjoner som avgrenser mellom "religion" som et positivt fenomen og "sekte" som et negativt og truende fenomen, uten at dette kommer i konflikt med prinsippet om religionsfrihet og ikke-diskriminering. Spørsmålet om statlig håndtering av sekter viser også hvordan bestemmelsen om religionsfrihet er nært forbundet med andre menneskerettigheter, som organisasjonsfrihet og ytringsfrihet.

Et annet sentralt tema i diskusjonen var mekanismene for overvåking og rapportering på religionsfrihetens område innenfor OSSE-regionen. Noen deltakere foreslo blant annet at OSSE burde ha en mer aktiv rolle i forbindelse med slik overvåking, og at det eventuelt burde arbeides for at landene fikk ombudsmenn for religionsfrihet/religiøse saker. Flere delegater understreket mulighetene for at OSSE-sendelagene kunne bli mer aktive i gjennomføringen av bestemmelsene om religionsfrihet ved at religionsfrihet ble et viktig tema for de ulike oppdrag i OSSE-regi. Dette ville kreve at det ble utviklet og gjennomført undervisningsopplegg om religionsfrihet for OSSE-delegater i forkant av oppdragene, og at det ble utarbeidet retningslinjer for rapportering om religionsfrihet for OSSE-sendelagene.

Det ble også foreslått at OSSE tok ansvar for at det ble skrevet en årlig rapport om sikringen av religionsfrihet innenfor OSSE-området, der utfordringer for de enkelte medlemsland ble tydeliggjort. OSSE burde også mer generelt tydeliggjøre religionsfrihet som et eget tema i sine programmer for fremme av menneskerettigheter og toleranse.

OSSE burde ha en mer aktiv rolle overfor medlemslandene på dette området generelt, blant annet ved å oppfordre til at religionslovgivning og –praksis ble evaluert jevnlig for å sikre at det ikke er konflikt med de internasjonale bestemmelser om religionsfrihet generelt og med Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 1950 spesielt. Særlig ble det fremholdt at landenes bestemmelser om registrering av trossamfunn og praksis overfor religiøse minoriteter bør få særlig oppmerksomhet i denne evalueringen.

Det ble også oppfordret til komparative studier av religionslovgivning og praksis i ulike OSSE land generelt og av stat/kirke-relasjoner spesielt. De utfordringer som knytter seg til forskning på dette feltet vil særlig kunne følges opp av ODIHRs ekspertpanel som er omtalt i det foregående. Ekspertpanelet vil også kunne bidra som rådgivere overfor enkeltland som evaluerer sin lovgivning og konstitusjon utfra hensynet til religionsfrihet.

OSSE ble videre oppfordret til å arbeide videre med forholdene for militærnektere blant annet for å sikre at det tilbys et alternativ til militærtjeneste i de ulike medlemsland.

Nærmere om ekspertpanelets videre arbeid

Det før omtalte ekspertpanelet til ODIHR hadde møte både i for- og etterkant av OSSE-møtet i Wien den 22. april. Her ble medlemmene enige om å danne en undergruppe som skulle bistå ODIHR i arbeidet med lovreformer i enkelte medlemsland i nært samarbeid med ulike akademiske institusjoner. De ville også utarbeide et notat til OSSE om spørsmål knyttet til registrering av trossamfunn, og bistå i styrking av OSSE-sendelagenes arbeid med religionsfrihet.

På konferansen ble det gitt støtte til ideen om at ekspertpanelet skulle bidra med analyse og ekspertise i OSSEs videre arbeid med religionsfrihet, på grunnlag av de konkrete innspill som var kommet fram i løpet av diskusjonen og med utgangspunkt i OSSEs allerede vedtatte "commitments" når det gjelder religionsfrihet. Panelet ble oppfordret til å utvikle trenings-/undervisningsopplegg for ulike yrkesgrupper i medlemslandene og for OSSE-sendelag i religionsfrihet. Panelet ble videre oppfordret til å bistå OSSE i videre arbeid med religionsdialog som konfliktforebyggende arbeid, blant annet med å finne frem til mennesker som kan være rådgivere i dette arbeidet.

Alt i alt ble det uttrykt bred støtte til ideen om at ekspertpanelet bør ha en sentral rolle i OSSEs arbeid innenfor de feltene som ble diskutert på konferansen; religionsfrihet og religionsdialog. Medlemmene av dette ekspertpanelet – og deres kontaktnett – vil sannsynligvis kunne være viktige kontaktpersoner for Oslo-koalisjonen. Slik jeg forstår det har OSSE og Oslo-koalisjonen en rekke felles målsetninger og arbeidsmetoder, selv om OSSE avgrenser sitt arbeid til kun en region, mens Oslo-koalisjonen har et globalt nedslagsfelt.

Konferansen var svært nyttig for meg, og jeg takker Mellomkirkelig Råd for støtte til reisen!



2 April 1999

**To: All participating States
OSCE institutions
All participants at the Supplementary Human Dimension Meeting 22 March 1999**

Please find enclosed a report on the proceedings at the supplementary human dimension meeting on freedom of religion and belief, 22 March 1999 in Vienna. The report has been prepared with the assistance of the ODIHR.

EXECUTIVE SUMMARY
Supplementary Meeting on Freedom of Religion and Belief
22 March, 1999

In accordance with new modalities for the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension issues approved in July 1998, the OSCE held the first of three Supplementary Meetings in Vienna on 22 March, 1999, dedicated to the issue of Freedom of Religion and Belief. The goal of the Supplementary Meeting was to discuss the key substantive concerns raised at the 1998 Implementation Meeting with respect to freedom of religion and belief and to ensure follow-up for them. Participants were asked to help identify priorities and to propose specific, practical activities and OSCE initiatives to address freedom of religion in 1999. With a view toward future Supplementary Meetings, a less formal format will be considered in order to promote greater dialogue and a more in-depth look at key concerns and recommendations.

The agenda for the Supplementary Meeting was divided into three topics: -Religious Dialogue and Conflict Prevention, -Religious Pluralism and Limitations on Freedom of Religion, and a Report on the ODIHR Advisory Panel on Freedom of Religion and Proposals for Future OSCE Activities.

During the course of the Meeting, participants raised a wide range of concerns about the state of religious freedom in the OSCE area, including: intolerance toward "non-traditional" religions, restrictive or discriminatory legislation, anti-Semitism, the question of "sects," problems of religious extremism, and treatment of conscientious objectors. Participants encouraged the OSCE to increase its focus on freedom of religion and belief and expressed support for continuing the work of the ODIHR Advisory Panel. Specific recommendations included:

- The OSCE should explore more deeply the role that religion plays in igniting and accelerating conflict, as well as the role that religion can play in conflict prevention and post-conflict reconciliation. Missions should have a good knowledge of the religious communities in their countries of residence and maintain good contacts with local leaders.
- The participating States should engage in meaningful dialogue with religious communities and develop mechanisms for ongoing consultation and public debate on issues of concern. The OSCE should support these efforts by promoting dialogue and contacts among religious groups, and by helping to set up meetings between government officials and religious communities.
- The participating States should assess whether their practices are fully compliant with OSCE commitments regarding freedom of religion and take steps to improve compliance in their own countries.
- The ODIHR and other OSCE institutions should integrate respect for freedom of religion and belief into their programs for the promotion of tolerance and human rights. OSCE field missions should also pay adequate attention to problems arising in this field and to their solutions.
- The ODIHR Advisory Panel of Experts should assist the OSCE/ODIHR on religious freedom issues and help implement OSCE projects and initiatives. The panel members should act as resource persons in reviewing legislation relevant to freedom of religion.

REPORT

Supplementary Meeting on Freedom of Religion and Belief 22 March, 1999 Vienna

I. Background

In accordance with new modalities for the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension issues approved in July 1998, the OSCE held the first of three Supplementary Meetings in Vienna on 22 March, 1999, dedicated to the issue of Freedom of Religion and Belief. The goal of the Supplementary Meeting was to discuss the key substantive concerns raised at the 1998 Implementation Meeting with respect to freedom of religion and belief and to ensure follow-up for them. Participants were asked to suggest practical approaches to implement the human dimension commitments undertaken by participating States, and to assist with identifying priorities and concrete activities for OSCE action in this field in 1999.

I. Organization and Modalities

As with the Implementation Meetings, participation in the Supplementary Meeting was opened to NGO's and international organizations in addition to the participating States. Approximately 200 people attended the Meeting and took part in the discussion.

The topics for discussion were divided into three agenda items:

- Religious Dialogue and Conflict Prevention
- Religious Pluralism and Limitations on Freedom of Religion, and
- Report on the ODIHR Advisory Panel on Freedom of Religion and Proposals for Future OSCE Activities

The discussions took place in plenary and were moderated by Ambassador Leif Mevik. In order to focus the discussion, experts were invited to introduce briefly some of the key themes surrounding each agenda item. Following the introductory remarks, participants were invited to make interventions (lasting a maximum of five-minutes). All participants who informed the Moderator of their wish to speak were permitted to make an intervention. States were also permitted a two-minute right of reply.

III. Central Themes

Throughout the Supplementary Meeting, the participating States and NGO's stressed the importance of freedom of religion and belief and strongly encouraged the OSCE to make freedom of religion and belief a priority concern. In addition, many participants emphasized the important role of the ODIHR Advisory Panel of Experts on Freedom of Religion and Belief (the "Panel") in promoting freedom of religion within the OSCE framework, and expressed support for its continuation in some form.

Many concerns and recommendations were raised during the course of the Supplementary Meeting. Due to the considerable overlap in the recommendations

made under each agenda item, the recommendations are summarized at the end of this report.

Religious Dialogue and Conflict Prevention

The first topic focused on strategies to promote dialogue and reconciliation in situations where religion is a factor or potential factor in conflict. Opening presentations were made by Ms. Saba Risaluddin and Dr. Duncan Morrow. Based on her experience in Bosnia, Ms. Risaluddin stated that not enough attention was paid to religious groups who later become “co-opted” by ethno-nationalist groups in the conflict there. She noted the importance of identifying early on cases where religion is likely to be drawn into conflict and to encourage inter-religious and intra-religious dialogue and common action in those situations. Dr. Morrow briefly discussed ways in which religion becomes implicated in conflict, and made several observations from his work in Northern Ireland. According to Dr. Morrow, the government can help prevent or reduce religious conflict by fostering grass-roots initiatives, strictly adhering to human rights norms, avoiding coercion, and taking steps to bridge gaps between conflicting groups.

Following the opening remarks, several States noted that religious tensions, intolerance, and the political use of religious identity have emerged as significant factors in a growing number of conflicts in the OSCE region. Since preventing conflict is a principal mission of the OSCE, several participants noted the importance of understanding better the ways in which religion is used to ignite and escalate conflict, as well as the positive role that religious communities may play in conflict prevention and reconciliation. Participants also noted the key role that the OSCE field missions can play in this regard.

A central theme emerging from the Supplementary Meeting was the need for greater dialogue and consultation among religious groups and between government officials and religious communities. Several States and NGO’s noted that in many countries there is no process or mechanism for consultation between state and religious communities, even on matters directly relating to freedom of religion and belief. When religious leaders are consulted, it is generally at a high level, and often only includes representatives from majority or “traditional” religions.

The participating States were urged to engage in meaningful dialogue with religious communities and to develop mechanisms for ongoing contacts, consultation and public debate on issues of concern. Several participants suggested that the ODIHR and OSCE field missions support these efforts by, *inter alia*, helping to set up meetings between government officials and members of religious communities, and by including religious leaders in its various civil society initiatives. The OSCE was also encouraged to play a role in bringing together members of various religions and in supporting the conflict prevention activities of existing interfaith and ecumenical groups.

Several participating States, including the European Commission, Canada, the Nordic countries/Norway, the Russian Federation, and the United States shared examples of initiatives undertaken by them to promote dialogue with various religious

communities.

A number of recommendations were made during the Supplementary Meeting under this agenda item. Some of the recommendations from the discussion were as follows:

- The OSCE should explore more deeply the role that religion plays in igniting and accelerating conflict, as well as the role that religion can play in conflict prevention and post-conflict reconciliation.
- The OSCE should promote dialogue and consultation by helping to develop and initiate contacts among religious groups, and by helping to set up meetings between government officials and religious communities.
- OSCE field missions should pay adequate attention to problems arising in the area of religious freedom. Missions should maintain good contacts with local religious communities and inform the member States and OSCE institutions about developments in this area.
- The participating States should engage in meaningful dialogue with religious communities and develop mechanisms for ongoing consultation and public debate on issues of concern.
- Participating States and the OSCE should support efforts to establish or strengthen non-governmental ecumenical and/or interfaith councils within a country or community. Dialogue and support networks across national boundaries between “sister communities” should also be encouraged.
- More attention should be paid to promoting tolerance in public education. States should review their curricula to eliminate negative stereotypes and/or adopt curricula that promotes understanding of and tolerance for religious difference.

Religious Pluralism and Limitations on Freedom of Religion

Prof. Massimo Introvigne, Dr. Michael Bourdeaux, and Mr. Alain Garay introduced the second topic. First, Prof. Introvigne discussed the “moral panic” surrounding the issue of new religious movements in certain countries of Western Europe. While he acknowledged that some concern is warranted regarding the activities of a few, very small groups, he noted that government action tends to focus on large and mostly law-abiding religious groups. Prof. Introvigne warned that most government models for dealing with “sects” are not adequate and that too much power has been given to anti-cult groups. He urged greater co-operation between governments, law enforcement, and scholars to identify the “truly dangerous” groups and to learn how to negotiate with them. Dr. Bourdeaux focused his remarks on developments in the countries of the former Soviet Union. Dr. Bourdeaux raised concerns about the rise of the “national church” and restrictions on registration or legal

status of minority religious groups. He reiterated the need for States to protect religious minorities and called on them to eliminate discriminatory and burdensome registration laws. Finally, Mr. Garay discussed several legal and political developments that have negatively affected religious freedom in the OSCE region. Among these were lobbying and press campaigns by certain groups against others, parliamentary and other actions by governments, and actions by administrative bodies (such as police inquiries and denial of tax exemptions). Mr. Garay pointed out the important role of the courts and recommended greater dialogue and training programs linked to dialogue.

During the discussion under the second agenda item, a number of concerns were expressed by NGO's and some participating States about the state of religious freedom in the OSCE region. Some of these included:

- Growing intolerance toward “non-traditional” religions in both new and established democracies
- Actions by governments and other groups that foster intolerance and create harmful stereotypes
- Misinformation/ lack of responsible reporting in media and by some governments with respect to certain religious groups. Limitations on access to the media
- Restrictive registration laws that make it difficult for minority religions to obtain or maintain legal status and which are often used to restrict the activities of disfavoured religious groups
- Recent anti-Semitic incidents and anti-Semitic statements by government officials
- Non-recognition of the right to conscientious objection, lack of alternatives to military service and detention of conscientious objectors
- Discriminatory State financing of certain religions
- Ongoing disputes relating to the return of church property
- Governmental interference in internal affairs of religious groups
- Unequal taxation of religious groups/ discriminatory denial of tax exempt status
- Lack of freedom of expression for non-believers in states with strong religious traditions
- Misuse of religion to promote political ends
- Use of “religious extremism” and “terrorism” by governments as a pretext to repress religious activity

In light of these concerns, many participants called on the participating States to assess whether their practices comply with OSCE commitments and other international standards and to take immediate steps to improve compliance. Several States and NGO's emphasized that it is the responsibility of the States themselves to see to it that their laws and policies adequately protect all forms of religion or belief and do not discriminate between them. In this regard, the OSCE was encouraged by several NGO's to step up its monitoring of freedom of religious issues and to take a more active role in investigating and hearing complaints. Others suggested that the OSCE set up ombudsmen for religious matters.

Several States emphasized the role of the OSCE field missions in helping the OSCE monitor implementation. Missions were urged to pay adequate attention to problems in the field of freedom of religion and to their solutions. One State also noted that reports from missions to member states and OSCE institutions on developments in their countries could help the OSCE target its action. Participants also made several recommendations regarding potential activities for the ODIHR and the Panel, relating to the concerns outlined above.

Finally, several States recommended that the ODIHR and other OSCE institutions integrate into their programs for the promotion of human rights issues relating to freedom of religion and belief. One State, in particular, noted that religious freedom should not be disassociated from other human rights, but should be addressed in the context of other freedoms such as freedom of expression, freedom of association, protection of minorities, and the fight against discrimination, intolerance, and racism.

A number of recommendations were made during the Supplementary Meeting under this agenda item. Some of the recommendations from the discussion were as follows:

- The OSCE should take steps to monitor more closely compliance of the participating states with the OSCE commitments of freedom of religion and belief. OSCE should consider publishing an annual report on violations of freedom of religion and belief in the OSCE region to call countries into account with respect to their commitments.
- The participating States should assess whether their practices are fully compliant with OSCE commitments regarding freedom of religion and take steps to improve compliance. In particular, States should reconsider their present legal situation with respect to registration and discrimination against new and/or minority religious groups.
- Governments should inform religious communities about their legal rights and remedies with respect to discrimination, and provide some kind of forum in which to communicate concerns and seek government assistance in resolving them.
- Government publications regarding minority religious groups and new religious movements must be reviewed with an eye toward removing inaccuracies and sweeping generalizations.
- Concerned States should release buildings belonging to churches and religious communities and should assist in the fair resolution of property disputes
- The OSCE should integrate the issue of religious freedom into its ongoing civil society and human rights initiatives and activities.

- The OSCE should urge all participating States to ratify the human rights covenants of the Council of Europe.
- The OSCE should work with Council of Europe to address issues of conscientious objection and to provide technical assistance to non-member States in which alternatives to military service are inadequate or absent.

Report on the ODIHR Advisory Panel and Proposal for Future Activities

Rev. Rüdiger Noll opened discussion on the third agenda item with a brief presentation on the history and role of the Panel and proposals for future ODIHR activities. Among other things, Rev. Noll noted that the ODIHR relies on voluntary contributions and will need sufficient resources in order to continue the work of the Panel and to implement its proposed activities.

Rev. Noll reported that members of the Panel had met informally the day before the Meeting to discuss possible Panel activities relating to freedom of religion. He presented several preliminary ideas including: forming a subgroup of the Panel to review and advise the ODIHR on issues of legislative reform, working with academic institutions to compile a data base of laws relating to freedom of religion; reviewing practices in the participating States as a first step in identifying “best practices,” preparing a paper on “registration” for the OSCE Review Meeting, and working with OSCE field missions on issues of religious freedom.

During the discussion, several participants expressed support for the Advisory Panel of Experts on Freedom of Religion and its work. However, the specific suggestions made regarding the role and structure of the Panel varied widely between participants. Several participants made recommendations for Panel activities that went beyond its current mandate as an advisory body to the ODIHR. There was general agreement, however, that the Panel should be continued in some form.

Among the recommendations emerging from the Supplementary Meeting on Freedom of Religion and the informal meetings with members of ODIHR Advisory Panel on Freedom of Religion on March 21 and 23 1999, were following:

- Members of the panel should provide analysis and expertise to the OSCE on religious freedom issues, and help design OSCE and ODIHR activities. In particular, members of the panel should act as resource persons in regard to reviewing legislation relevant to freedom of religion or belief and in identifying “best practices.”
- Members of the panel should help the ODIHR develop a roster of experts on religious freedom, as well as religious dialogue and conflict prevention, to be drawn on as needed by the ODIHR.
- Members of the panel should assist with early warning, by advising the ODIHR of emerging conflicts or violations of freedom of religion or belief.

- The Panel should prepare a proposal for a joint project with the ODIHR to develop proposed legislation on religious communities in Bosnia-Herzegovina, in cooperation with religious communities and the government. ODIHR should coordinate with the OSCE Mission in Bosnia once the project proposal is received.
- The Panel should, based on the substantial work already done by and in cooperation with various academic institutions, prepare a specific project proposal to develop and maintain a database of legal provisions relating to freedom of religion in OSCE countries. The legal provisions will be assembled and made generally available on a web site to be created for this purpose.
- The ODIHR should prepare a thematic report for the upcoming human dimension review meeting on the subject of registration requirements for religious organizations. The study should be modelled on a similar report on registration of NGOs prepared for the 1998 implementation review meeting. Members of the panel should review the report.
- Several Panel members and participants at the Supplementary Meeting recommended that the ODIHR should implement training activities on religious freedom issues, including training for government officials, members of the judiciary and/or media representatives. Specific project proposals would need to be elaborated, based on the preliminary suggestions emerging from the meeting. Panel members should make specific recommendations to this effect.
- The ODIHR should continue, as appropriate, to integrate freedom of religion and belief as an issue in its ongoing human rights and civil society projects.
- A Panel member or members should attend the April OSCE human dimension seminar on "Human rights: the role of field missions."
- The ODIHR should provide copies of the ODIHR summary of OSCE commitments on freedom of religion to OSCE missions and field offices for distribution.
- All agreed that conflict prevention is a key area, and several general recommendations were made to this effect. However, no specific proposals emerged. The Panel should try to develop specific proposals in this area, in cooperation with the ODIHR and OSCE missions. In the meantime, Panel member Rev. Rüdiger Noll will participate in a special meeting organized by the Chairman-in-Office on religion and conflict prevention in conjunction with the OSCE Ministerial Troika Meeting in June this year.
- In light of experience to date – and taking into account recommendations from Panel members and from participants in the Supplementary Meeting – the ODIHR will review the structure, composition, and representativeness of panel, with a view to maximizing its effectiveness.

IV. Concerns Regarding the Format of the Meeting

It was noted that opportunity for dialogue was extremely limited due to the large number of participants seeking to make interventions on each agenda item, and the fact that some speakers did not comply with the five-minute rule. Frustration was expressed that the participants relied on prepared statements and did not participate in any meaningful exchange. With a view toward future Supplementary Meetings, a less formal format will be considered in order to promote a more spontaneous and constructive dialogue.

RAPPORT FRA FNs 55. MENNESKERETTIGHETSKOMMISJON

Av Hans Morten Haugen, Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke
Til stede: 8.april til 15.april.

Menneskerettighetskommisjonen var forberedt fra norsk side gjennom et felles posisjonspapir levert Utenriksdepartementet den 5.mars. Undertegnede deltok 4. og 5. mars på den canadiske konsultasjonen, og fikk gjennom dette ytterligere innføring i noen av de brennbare sakene.

De aktuelle dagene var det temaene 10 (sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter), 11 (sivile og politiske rettigheter), 12 (kvinnens menneskerettigheter) og 13 (barns menneskerettigheter) som var temaer i plenumssesjonene. Tema 9 om landspesifikke menneskerettigheter var nettopp avsluttet, og statene forhandlet nå om resolusjonstekstene. Rett etter at jeg dro, var det de spesielt sårbare grupper (tema 14) som skulle opp i plenum. Dette handler i hovedsak om flyktninger, internt fordrevne og migrantarbeidere. Jeg gjorde også noe arbeid på dette temaområdet.

Jeg hadde formelle og uformelle morgenmøter på det økumeniske senteret, og møtte her kollegaer både fra organisasjonene i Geneve og fra andre kirkesamfunn. Dette er alltid svært nyttige møter, og det blir en bekreftelse av at vi i de norske prioriteringene er i stor grad på linje med det som foregår både i Geneve og i det verdensvide kirke.

Tema 10: Økonomiske, sosiale, og kulturelle rettigheter - Gjeld

I posisjonspapiret fra NGO-Forum var det bedt om under punktet "Retten til utvikling" at Norge måtte rette fokuset på gjeldsbyrdens betydning for muligheten til å sikre befolkningens sosiale og økonomiske rettigheter.

På forberedelsesmøtet i Utenriksdepartementet 17.03.99 ble det nevnt at Norge kunne ta opp gjeld, sammen med andre tiltak som er viktig for å sikre sosiale og økonomiske rettigheter, slik som 20/20-initiativet. Her vil jeg tilføye de spennende elementene innenfor regjeringens globaliseringsprosjekt, samt den norske prosessen fram mot København +5 (Det sosiale toppmøtet) i juni 2000.

På denne bakgrunn var det skuffende at Norge ikke nevnte gjeld i det hele tatt under tema 10, i motsetning til innlegg fra EU – framført av Tyskland. Visstnok var gjeld strøket under gjennomlesning i Oslo, og at dette forklarer utelatelsen. Det er ikke vanskelig å være enig i at det foregår viktigere forhandlinger om gjeld i andre fora. Likevel er det to faktorer som er sentrale: For det første har disse andre fora (som Verdensbanken) i stor grad vært lukket for ngo-deltakelse, selv om vi nå ser en positiv endring. For det andre er det viktig at land i Vesten forsøker å bygge den nødvendige broen mellom de ulike typer av rettigheter – det er tross alt disse statene som har det tilstrekkelige handlingsrom.

Innlegg fra land som Filipinene var svært nyanserte og fruktbare i å vise hvordan sikring av sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter er en forutsetning for sikring av sivile og politiske rettigheter. Andre internasjonale institusjoner erkjenner nå at deres arbeid også må forankres i menneskerettighetene, og dette gir håp om en fruktbar tilnærming til feltet. Retten til mat er kanskje den rettigheten som i Mary

Robinsons tid som Høykommissær har fått størst gjennomslag i internasjonale organer, og forhåpentligvis etter hvert også i stater.

Under den 54. Menneskerettighetskommisjon ble det vedtatt å etablere en Spesialrapportør på gjeld, en uavhengig ekspert på strukturtilpasningsprogrammer, en spesialrapportør på ekstrem fattigdom, samt en arbeidsgruppe og en uavhengig ekspert på retten til utvikling. Dette ble av mange sett på som et gjennombrudd for sosiale og økonomiske rettigheter i Menneskerettighetskommisjonen. Debatten om å reformere Kommisjonens arbeid, blant annet gjennom en reduksjon av antall spesialrapportører lå an til å gå ut over tallet på mekanismer for sosiale og økonomiske rettigheter. Av noen land, som India – på vegne av Asia - ble dette forstått å være en ny måte å snevre fokuset inn til at Kommisjonen fokuserer på sivile og politiske rettigheter.

Jeg velger å se det som positivt at vi har hatt en mulighet til å øke bevisstheten omkring relasjonen mellom ulikhet og undertrykking, og at dette uansett vil bli ført videre. Spesialrapportøren for strukturtilpasnings-programmer omtalte nesten bare gjeldens konsekvenser i sin meget omfattende og hardtslående rapport, så det er innlysende at det er overlappinger. Rapporten (E/CN/1999/50) inneholdt en rekke tiltak som statene må ta tak i for å sikre menneskerettighetene i en verden med stor skjevfordeling:

A Internasjonalt:

- Gjeldsslette
- Menneskerettighetsbetingelser for framtidige låneopptak
- Etablering av mekanismer for inndrivning av penger stjålet av korruperte ledere
- Reform av finans- og handelsinstitusjoner internasjonalt
- Metoder for å vurdere økologiske effekter av framtidige låneopptak

B Regionalt:

- Økt integrasjon (Sør-Sør)
- Økt regional solidaritet

C Nasjonalt

- Etablere økonomisk demokrati og reell medinnflytelse
- Sikre et forutsigbart klima for investeringer, adgang til land og lånemuligheter
- Sikre økt matsikkerhet, desentralisere beslutningsprosesser som handler om mat
- Sikre overlevelse for personer innenfor uformell sektor, fjerne byråkratiske hindre

Under menneskerettighetskommisjonen holdt Fransiskanerne og Det lutherske verdensforbund to møter for å diskutere hvorvidt det er mulig å etablere et nettverk av stater og ngo-er som er interessert i gjeld og menneskerettigheter. De vestlige land som var tilstede på disse møtene, var Tyskland (med en representant i økonomiseksjonen i tysk UD), England, Irland og Norge (etter påminnelser fra undertegnede). Det siste var en videokonferanse med Verdensbankens ansvarlige for gjeldsinitiativer. Arbeidet som ble gjort her, må vurderes som positivt, og Verdensbanken svarte positivt på å delta som observatør under sesjoner av neste års Menneskerettighetskommisjon.

Anbefalinger til Norge:

I likhet med Tyskland bør Norge under plenumsdiskusjoner og resolusjonsforhandlinger om tema 10, sikre at det er personer som kan følge disse

særskilt. Vedkommende må gjerne komme fra andre enheter enn folkerett og mr&hum.

Norge bør enda tydeligere vise at de har forstått sammenhengen mellom det materielle grunnlaget for sikring av menneskerettighetene og rettighetsoppnåelsen, og dra konsekvensene av dette i innleggene.

Tema 11: Sivile og politiske rettigheter: Religionsfrihet

I posisjonspapiret fra NGO-Forum var religionsforfølgelse, særlig i sørøst-Asia nevnt. Det var videre en henstilling til Norge om å omtale Oslokoalisjonen.

Det var overaskende å se hvor mye av spesialrapportør Amors rapport som var viet Norges rolle og Oslokonferansen. Under kapittelet om bidrag fra NGOer var ca 90 prosent av plassen viet Oslokonferansen. Dette må naturligvis forstås som en anerkjennelse av det arbeidet som ble gjort, men samtidig som en form for press for å få fulgt opp de anbefalingene i erklæringen som snakker om å styrke Spesialrapportørens kontor og mandat.

Dette var også helt sentralt i samtalen som ble holdt med Amor den 15.april, sammen med deler av den offisielle norske delegasjonen og deler av den canadiske ngo-delegasjonen. Her ble det i særlig grad diskutert arbeid med en analyse av de ulike svarene som er levert fra statene der de gjør rede for religionsundervisningen i skolene. Denne henstillingen til statene er basert i en klar formening om at religionsundervisningen i skolene i stor grad bidrar til å fremme intoleranse framfor å motarbeide slike fordommer. Det ble etterlyst en noe klarere prosjektbeskrivelse fra spesialrapportørens kontor, før vi kunne gå videre med å presentere en søknad om dette prosjektet, i første omgang fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Videre ble det i samtalen lagt vekt på å svare på andre behov meldt i Amors rapport, i første rekke en hjemmeside om religionsfrihet. Under møtet i Ottawa 4.-5.mars ble det under samtaler med Laurie Wiseberg fra Human Rights Internet diskutert om de kunne gå videre med et slikt prosjekt – i samarbeid med Oslokoalisjonen. En søknad er allerede levert fra HRI til canadisk UD, men det må gå enda klarere fram i den videre dialogen med canadisk UD at dette er et fellesprosjekt. Det ble videre diskutert hvordan adressen og presentasjonen på hjemmesiden skulle se ut – for å sikre at alle interesser ivaretas. De midlene som kommer fra canadisk UD vil gå direkte til HRI, og her vil det også foregå siling av de meldinger som kommer. Retningslinjene for dette arbeidet trenger de imidlertid.

Videre er det viktig å merke seg at det har vært noe uheldige omstendigheter knyttet til overføringen av de 1,5 mill \$ som ble lovet under Oslokonferansen. Noe av problemet skyldes nettopp at de ble lovet to ganger – først til Høykommisæren for menneskerettigheter, og dernest til Spesialrapportøren for religionsfrihet. På denne måten trodde begge at pengene var deres. Det er helt prosedyremessig at pengene går til Høykommisærens kontor (OHCHR), og det er samtidig ikke helt enkelt i FN-systemet å øremerke midler for mye til spesielle temaområder. Det er en berettiget frykt for at dette kan skape for store føringer fra visse stater på det arbeidet som blir utført. Det forslaget som Høykommisæren har presentert for Amor om hvordan "religionsfrihetspengene" skulle brukes (en viss andel av de 1,5 mill \$) var han ikke fornøyd med, og han har da ikke respondert i tide. Utfallet er da at disse pengene er avsatt til generelt arbeid, og arbeid som ikke har særlig viderføringspotensiale. På

denne måten har Norges bidrag skapt en frustrasjon både hos noen delegasjoner og FN-ansatte.

For øvrig ble det i det norske innlegget gitt støtte til Amors eget forslag om å andre tittelen på betegnelsen *til* "Special Rapporteur on Freedom of Religion or Belief". Dette var det vanskelig å få til, og i resolusjonen ble det ikke tatt inn annet enn en formulering om at en slik endring skulle vurderes. Videre ble også referansen til "an international coalition" som ble presentert i et tidligere utkast til resolusjonstekst tatt ut. Siden mange land ikke visste hva Oslokoalisjonen var, ble det vanskelig å bevare denne formuleringen.

De økumeniske organene hadde på forhånd levert en kort utredning om religionsfrihet i Pakistan. Her pekes det på tre forhold: Shari'atloven (ennå ikke vedtatt i Senatet), blasfemiloven (295 b og d) og valgordningen, som ekskluderer minoritetene fra alminnelig politisk deltakelse. For øvrig er det interessant å lese Amors to rapporter fra 1998; USA (særlig kritikk av urfolks situasjon) og Vietnam (sterk kritikk av at han ikke fikk fri adgang). Det er også nyttig å være klar over at tre land er kontaktet for besøk (Israel, Indonesia og Russland) og ett land har bekreftet at de kan motta besøk (Tyrkia).

Anbefalinger til Norge:

Norge fikk mye omtale, men det er vanskelig å si hvordan omstendighetene rundt overføringen av midlene vil påvirke Norges gjennomslag for disse sakene. Det er viktig at denne saken følges opp, og at de elementene som ligger i Osloerklæringen om religionenes ansvar og mulighet løftes fram.

Tema 11: Sivile og politiske rettigheter: Straffefrihet

Det ble i posisjonspapiret fra NGO-Forum vist til Pinochet-saken og ICC som eksempler på økt vilje fra det internasjonale samfunn til å sikre rettsforfølgelse.

Arbeidet med dette temaet har fått en stor oppslutning etter at Joinet la fram sin 50-punkts prinsipperklæring for Underkommissjonen i 1997 og deretter for Menneskerettighetskommissjonen i 1998 (54.sesjon). Det er viktig å merke seg at en rekke av spesialrapportørene ser på eksistensen av straffefrihet som helt avgjørende for at menneskerettighetsovergrep kan fortsette å finne sted. Sir Rodney (tortur), Cumaraswamy (uavhengighet for advokater og dommere) og Jahangir (henrettelser), samt arbeidsgruppen om vilkårlige og ufrivillige henrettelser var noen av de mange som adresserte dette temaet.

Det er helt avgjørende at 50-punktsdokumentet blir gjort kjent. Det inneholder blant annet tiltak for å sikre mot gjentakelser (non-repetitive), og her nevnes betydningen av å bekjempe paramilitær aktivitet, oppheve unntakslover og ekskludere de verste overgriperne fra offentlige stillinger. Resolusjonsteksten som ble forhandlet fram av Irland, hadde ikke disse elementene inne. Ifølge den ansvarlige skyldes dette at dokumentet foreløpig ikke er godt nok kjent, og at det må modnes noe.

Stater med stort omfang av paramilitær aktivitet er spesielt viktige å få som støttespillere til en slik resolusjonstekst. Derfor er det viktig å vurdere teksten på en slik måte at det blir en tydelig nok adressering av problemet, og at det samtidig er et betydelig menneskerettighetsproblem som statene har et ansvar i forhold til. Dette

ansvaret gjelder uansett hvor direkte koplingene mellom militær og paramilitær virksomhet er.

Kirkenes Verdensråd har en egen ansatt til arbeidet med straffefrihet. Særlig ble Colombia – hvor paramilitære står ansvarlige for 80 prosent av de drepte - fulgt opp fra Kirkenes Verdensråds side. Videre arbeid med dette blir også fulgt opp for få en bred kirkelig støtte med klare henstillinger om ratifisering av ICC-konvensjonen (International Criminal Court).

Anbefalinger til Norge: Siden det er et utall land som har betydelige problemer med straffefrihet, bør Norge i alt sitt freds- og forsoningsarbeid adressere dette som en avgjørende forutsetning for å få til en varig fred.

Norge bør snarest mulig ratifisere ICC, støtte driften økonomisk og søke å finansiere studier av straffefrihet og hvordan denne avskaffes.

Tema 12: Kvinner

Det var hovedsakelig under punktet om Afghanistan at kvinner ble nevnt i posisjonspapiret fra NGO-Forum, men det er klart at kvinneperspektivet også er sentralt i en rekke andre temaer.

En rekke innlegg ble holdt av stater og ngo-er, med en understrekning av viktigheten av at overgrep mot kvinner er nevnt i kap 7 i statuttene for ICC. Dette betyr at voldtekter, tvungen graviditet og seksuelt slaveri regnes som forbrytelser mot menneskeheten. Videre er kjønnslemlestelse, tvangssterilisering, og andre overgrep mot kvinner understreket. Det ble understreket den tette koplingen mellom vold og reproduktive rettigheter.

Tema 13: Barn

Fra NGO-Forum var følgende saker nevnt: Barn i væpnet konflikt, barnearbeid og seksuell utnyttelse av barn.

Det ble holdt en egen sesjon om barnerettigheter, med UNESCO, WHO, UNICEF og Rädda Barnen som innledere. Særlig ble det understreket at ekskludering og marginalisering av barn som følge av skjevfordeling er et betydelig problem. Problemet var at denne sesjonen, som burde fungere som en debatt, i stor grad fungerte på samme måten som de andre sesjonene, med mange lange innlegg, framfor konkret å utfordre FN-organene og Høykommisæren. Her var ikke ngo-ene noe særskilt unntak.

De største forventningene og den mest strategiske koordineringen, bla. fra nettverket mot barnesoldater, skjedde i forhold til ILO-konferansen i juni, der en konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnearbeid. Norge har endret sin lovgivning, noe som gjør det mulig for oss betingelsesløst å støtte en heving av aldersgrensen til 18 år for både tvungen og frivillig rekruttering.

Tema 14: Beskyttelse av særlig utsatte grupper

I posisjonspapiret fra NGO-Forum var følgende temaer belyst: Internt fordrevne, statsløse og migrantarbeidere. Det er ingen tvil om at disse gruppene samlet sett møter betydelige hindre for sikring av menneskerettighetene.

Debatten om statsløse har de siste årene i særlig grad fokusert på spesialrapportøren (Deng) sine retningslinjer for internt fordrevne. Disse retningslinjene er summert opp i 30 prinsipper, som har møtt stor oppslutning, også under sist års Kommisjon (res 1998/50). Spørsmålet om en egen konvensjon om internt fordrevne har vært diskutert, og ble også tatt fram da posisjonspapiret til NGO-Forum ble skrevet. Vi valgte å ikke nevne en konvensjon som et eksplisitt krav, men det er ingen tvil om at de 30 prinsippene ikke i seg selv er tilstrekkelig. Seminarer om FN-ansattes særlige ansvar og dokumentasjon, bl.a. fra Flyktningsrådet, er små skritt i riktig retning.

Statsløse har i en viss grad sammenheng med flyktningsituasjoner og konfliktsituasjoner, men kan like gjerne skyldes administrative praksiser, med eller uten diskriminering som intensjon. FNs Høykommisær for flyktninger (UNHCR) har et særlig ansvar for å bistå statsløse, og noe annet oppfølgingsorgan. Erkjennelsen av at dette ansvaret i for lang tid har vært neglisjert førte til at arbeidet ble gitt særlig prioritet. Det blir under Menneskerettighetskommisjonen rapportert på "deprivation of nationality", og i særlig spente konfliktsituasjoner kan dette ble opphetede debatter, som i tilfellene mellom Russland og de baltiske land. Jeg registrerte ikke om det foregikk en liknede drakamp under årets sesjon, som mellom Etiopia og Eritrea. I tillegg til to konvensjoner fra 1954 (..Status of stateless persons...) og 1961 (...Reduction of statelessness...), finnes den europeiske konvensjonen om nasjonalitet (les statsborgerskap) fra 1997. Et fruktbart møte med Carol Batchelor ved UNHCR gav ytterligere informasjon om UNHCRs arbeid med disse spørsmålene.

Konvensjonen om migrantarbeidere og deres familier, vedtatt i 1990, trenger 20 stater til å ratifisere den før den blir gyldig. Foreløpig har 12 stater ratifisert, og det er ikke sannsynlig at noen vestlige land vil være blant dem. Arbeidet for migrantarbeideres rettigheter blir særlig utført av organisasjoner i "sendeland", slik som Indonesia og Filippinene, og noen av disse har mottatt støtte fra Det norske menneskerettighetsfond. Et nettverk av organisasjoner, med den nyopprettede Migrants Rights Watch som særlig sentral, søker å få det tilstrekkelige antall ratifikasjoner i løpet av kort tid. Et møte om migrantarbeideres situasjon fikk jeg med meg, mens selve debatten i plenum startet etter at jeg var reist. Blant kirkene i Vesten som har fulgt opp Kirkenes Verdensråds kampanje for migrantarbeidere, er Canada den fremste. Konvensjonen bør stadig nevnes i den dialogen norske organisasjoner fører med norske myndigheter.

Anbefalinger til Norge:

Norge bør i alt diplomatisk og humanitært arbeid søke å styrke den rettslige beskyttelsen for disse tre særlig utsatte gruppene.

Til slutt...

Det er klart at det er vanskelig å komme hjem fra et FN-arrangement i april 1999 uten å trekke inn situasjonen i Kosova. Naturligvis skjer dette på bakgrunn av den ekstreme brutaliteten som har utspilt seg, og som både Kofi Anan og Mary Robinson brukte mye tid til å redegjøre for i plenum. Samtidig er det innlysende at situasjonen på Balkan uten tvil vil gjøre det vanskeligere å sikre det tilstrekkelige fokuset på andre regioner og temaområder. I tillegg har kirkene et særlig ansvar for å tenke menneskehet og forsoning framfor etnisitet og politisk-militære strategier.

Det kom til en avstemming av en resolusjon skrevet av Pakistan, på vegne av Organisasjonen av Islamsk Enhet (OIC). Denne resolusjonen må forstås som en sterk støtte fra muslimer på andre kontinenter til Europas muslimer, og teksten var sterkt Serbia-kritisk. Likevel ble det en avstemming der 44 støttet forslaget, en stemte mot (Russland), mens 6 stemte avholdende (Kongo, Cuba, Kina, India, Nepal, Sør-Afr). De latin-amerikanske statene som stemte for resolusjonen gav samtlige en stemmeforklaring, som i all hovedsak handlet om følgende forhold: Neglisjeringen av Sikkerhetsrådet, respekten for statenes integritet er ikke ivaretatt, ønsket om en politisk løsning var utelatt, samt at alle befolkningsgrupper på må få sikret sine menneskerettigheter, jf de serbiske flyktningene.